

Sant Genís de Tapioles: del món romà al món medieval

Treballs

Ivan Salvadó i Jambrina
Lluís Vila i Bonamusa

Arqueòlegs, Estrats SL

INTRODUCCIÓ

El jaciment de Sant Genís de Tapioles, situat al terme municipal de Vallgorguina (el Vallès Oriental), es localitza en una zona boscosa, a uns 150 m de l'ermita de Santa Eulàlia de Tapioles, dins de l'antic veïnat de Tapioles. L'emplaçament està emmarcat en la Serralada Litoral, concretament a la serra del Corredor.

Les fonts històriques i documentals mencionaven, ja a l'any 878, l'existència d'una petita església o cel·la anomenada Sant Genís de Tapioles, associada a la de Santa Eulàlia de Tapioles, ambdues vinculades a una agrupació de monjos (ACA - AMSCV. Cartulari, doc. 3). Si bé la segona havia perdurat al llarg del temps,

de Sant Genís se'n desconeixia la localització. Gràcies a la intensa tasca efectuada pels membres de l'Associació Cultural de Vallgorguina, va ser possible documentar-la. Els resultats de la troballa van ser publicats a la revista *La Vall*, on es mencionava l'existència d'una paret lligada amb morter i diversos fragments de ceràmica de cronologia imprecisa, així com l'aparició d'un fragment de teula romana (A.V., 1986).

Aquesta informació, recollida per Lluís Vila, va permetre incloure aquest jaciment dins de l'inventari del patrimoni arqueològic de la comarca del Vallès Oriental (IPAC, Generalitat de Catalunya) amb motiu de la revisió que se'n va fer l'any 1992.

Mapa de situació del jaciment. (Font: Garcia, A.: *El Vallès Oriental, mapa de la comarca*, E 1:75.000, 1991)

Gràcies a l'interès i a la iniciativa de l'Ajuntament de Vallgorguina en relació amb la preservació i difusió del patrimoni, s'inicià el projecte de recuperació de l'església de Santa Eulàlia i de les restes de Sant Genís. Durant els mesos de gener i febrer de 2003, es va efectuar la primera fase d'intervenció arqueològica a Sant Genís, dirigida per Esther Rodrigo (Actium SCP). Va consistir en l'obertura d'una cala que posà al descobert un edifici d'uns tres metres d'amplada per cinc metres de llarg, que es va identificar com l'església de Sant Ge-

nís. Els resultats de l'actuació arqueològica presentaven un elevat interès històric en la mesura que demostraven arqueològicament l'existència de l'església de Sant Genís i posaven al descobert indicis d'ocupacions anteriors a la construcció de l'edifici religiós (Rodrigo, E., 2003:12-3).

Un cop efectuada la primera fase de la intervenció arqueològica, l'Ajuntament de Vallgorguina va creure necessari portar a terme una segona campanya d'intervenció destinada a consolidar i condicionar el conjunt de les es-

tructures aparegudes. Així mateix, es va dur a terme l'adequació de l'entorn i s'efectuà un sondeig per tal d'obtenir noves dades sobre les restes anteriors a la construcció de l'església. Els treballs de camp van estar dirigits per Ivan Salvadó, com a arqueòleg, i per Aïda Alarcos, com a restauradora, ambdós membres d'Estrats, Gestió del Patrimoni Cultural.

Els resultats de la intervenció van aportar noves dades sobre el jaciment de Sant Genís. Es va documentar l'existència de dues noves fases d'ocupació anteriors a la fase alt medieval de l'església (segles IX-XIII). Una corresponent a l'època baix imperial (segle IV), de funció indeterminada, i una altra corresponent a un edifici rural, datat entre els segles VII-IX. (Salvadó, I. i Alarcos, A., 2004: 35-42).

DESCRIPCIÓ DELS TREBALLS

L'objectiu essencial de la segona actuació arqueològica fou el de consolidar el conjunt d'estructures i adequar-ne l'entorn. Amb aquesta actuació també es pretenia garantir la perdurabilitat del jaciment i adequar-lo per ésser visitat. Així mateix, també es proposava obtenir dades per tal d'ampliar-les i contrastar-les amb les que es tenien.

En primer lloc es va procedir a protegir les estructures negatives i els perfils estratigràfics que havien estat posats al descobert durant l'anterior campanya d'actuació arqueològica. Per fer-ho es cobriren amb geotèxtil i terra. Posteriorment es va procedir, amb l'ajuda d'una màquina tipus

Estat de l'interior de l'església abans d'iniciar la segona fase d'intervenció arqueològica. (Fotografia: Estrats SL)

Bobcat, a reomplir amb terra tota la zona excavada fins a la cota aproximada que tindria nivell de circulació interna del temple. Amb aquesta mesura es pretenia facilitar la circulació per l'interior de l'edifici i, al mateix temps,

s'evitava el descalçament progressiu dels murs.

L'actuació següent va consistir en l'extracció dels amuntegaments de brossa vegetal i de pedres que havien estat dipositats al voltant

Interior de l'església un cop finalitzada la intervenció arqueològica. (Fotografia: Estrats SL)

del jaciment. Calia facilitar una circulació millor al voltant de les restes arqueològiques.

Un cop fets aquests treballs previs, es va procedir a la consolidació dels murs nord i oest de l'església. Per poder dur a terme aquesta tasca, es van haver d'extreure totes les soques que descohesionaven els murs i alteraven l'estratigrafia dels seus voltants. Va ser necessari delimitar una zona perimetral als murs est i oest, obrint una cala de 7,50 m de llarg per 3 m d'ample, aproximadament, que s'efectuà davant de la façana d'accés.

S'extragueren els diversos estrats de forma manual fins a assolir els sediments geològics en algunes zones, seguint els mètodes arqueològics tradicionals, basats en el registre de les dades a través del model de fitxa proposat per E. C Harris-Carandini.

CONTEXT HISTÒRIC

Les dades documentals que coneixem sobre Sant Genís de Tapioles pertanyen a l'última fase d'ocupació del jaciment. En concret es tracta de documents escrits que contenen notícies relacionades amb l'església.

Hem de situar la construcció de l'església de Sant Genís en un moment en què els grans dominis eclesiàstics s'estenien pel Vallès, en especial els del monestir de Sant Cugat.

La primera notícia històrica que tenim de l'església de Sant Genís de Tapioles prové d'un precepte, amb data del 9 de setembre de

l'any 878, en el qual Lluís el Tartamut confirmava al bisbe de Barcelona, de nom Frodolí, les possessions d'una cel·la consagrada a Sant Genís i a Santa Eulàlia, entre d'altres:

«... Et ad ipsam ecclesiam concedimus et per hoc preceptum nostre auctoritatis confirmamus cellam Sancte Eulalie et Sancti Genesis, sicut louencianus presbiter de eremo traxit et quod incultum reliquidm, cum omnibus apenditiis suis, molinis, terris et ortis et agrum qui est situs iuxta strata publica prope uillam Pinnellos...» (Rodrigo, E., 2003:6)

Gràcies a les donacions comtals i d'altres senyors, fetes amb anterioritat a l'any 911, el monestir de Sant Cugat esdevingué el senyor directe de la vall de Palautordera i de Vallgorguina. La confirmació d'aquests dominis es troba en un document del rei franc Lotari corresponent a l'any 986:

«...vallem quam vocant Gregoria, cum suis terminis et aiacentiis alodum quod vocant Tapiolas, cum ecclesiis ibidem fundatis s. Genesis et s. Eulalie, cum decimis et primiciis et finibus et terminis...» (Rodrigo, E., 2003:7)

Aquest és el primer cop que es parla de dues cel·les separades, fet que ens permet considerar-los com dos santuaris clarament diferenciats. Aquestes cel·les, segons es desprèn de documents dels segles XI i XII, estaven vinculades a una agrupació de monjos. (Banús, J., Bosch, M. i Rodrigo, E., 2003: 6)

L'any 1002 es portà a terme la confirmació papal del precepte de l'any 986. Hi tornen a sortir

Façana principal de l'església de Sant Genís un cop efectuada la consolidació dels seus murs. (Fotografia: Estrats SL)

anomenades les cel·les de Sant Genís i Santa Eulàlia:

«...S. Genesis et Sancta Eulalia que uocant monasterium sive Tapioles». (Vilaginés, J., 1987: 55)

A partir d'aquest moment, pel que fa a Sant Genís de Tapióles, no torna a aparèixer esmentat en la documentació escrita i només ho és, de forma esporàdica, Santa Eulàlia.

LA SINGULARITAT DEL JACIMENT

Les dades aportades per les intervencions arqueològiques anteriorment esmentades són d'elevat interès dins de la recerca al Vallès Oriental i també a Cata-

lunya. Aquesta singularitat ve condicionada per l'etapa històrica en què s'enquadra una de les fases d'ocupació del jaciment (segles VII-IX) i per l'escassetat de jaciments excavats a Catalunya corresponents a aquest període.

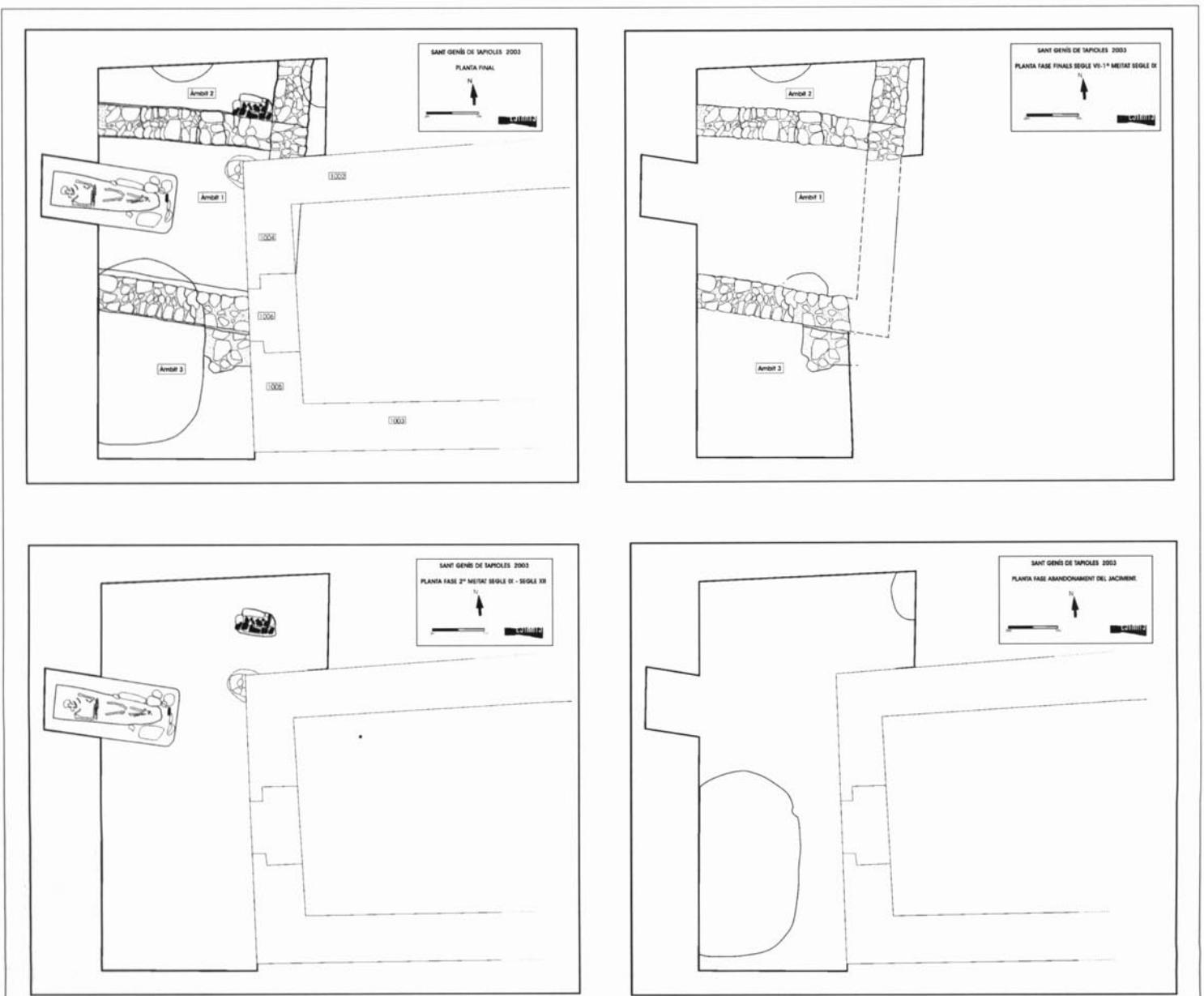
Al Vallès Oriental, la majoria de les dades que es tenen d'aquest període corresponen a materials obtinguts d'excavacions antigues, fet que dificulta la precisió de les dades. A partir de l'any 2000 s'han portat a terme diverses excavacions sistemàtiques efectuades, essencialment, al centre històric de Granollers i a can Terrers (la Garriga). Els resultats científics d'aquestes excavacions permetran aprofundir i ampliar el conjunt de dades que es tenen actualment.

D'aquesta etapa caldria destacar els treballs efectuats per R. Jàrraga (1995) i per Joan M. Coll i Jordi Roig (1998). Ambdós estudis realitzaven una anàlisi de l'antiguitat tardana i del període alt medieval al Vallès Oriental, a partir de la revisió dels materials ceràmics exhumats en troballes fortuïtes i en excavacions anteriors a l'any 1999. Els resultats aportats permeten constatar, en bona mesura, el que J. Estrada ja havia expressat en diversos estu-

dis publicats (Estrada, 1993). La principal aportació dels treballs esmentats fa referència a l'afirmació que el centre històric de Granollers no va ser abandonat al segle V sinó que va continuar ocupat fins al segle VII (Coll, M. i Roig, J., 1998: 14). A partir dels resultats provisionals de què disposem, obtinguts a través d'algunes de les excavacions efectuades a la zona mencionada, es pot avançar que, quant a la cultura material, es constata un buit

cronològic entre la segona meitat del segle VIII i el final del segle IX. L'existència d'un nombre prou significatiu de tombes antropomorfes, corresponents als segles IX-X, ens permet plantejar, com a hipòtesi de treball, la continuïtat de poblament al llarg d'aquests segles, si bé és cert que la vila medieval va començar a bastir-se de forma més clara a partir del segle X, tal com afirma C. Barbany *et alii* (1996: 198), també contrastat a través de l'arqueologia.

Planimetria de les fases del jaciment. (Dibuix: Iván Salvadó i Jambrina, Estrats SL)

Un altre exemple de jaciment on s'ha constatat una llarga i continuada ocupació és la vil·la romana de can Terrers (la Garriga). L'obertura d'una cala, l'any 1995, va permetre documentar una estructura de planta rectangular de 56,40 m² de superfície, de la qual es va excavar el nivell d'enderroc. Els materials aportats permeten datar la fase d'abandonament a la primera meitat del segle v (Tenas, M.; Vila, L., 1997). Això no obstant, diversos autors han destacat la possibilitat d'una ocupació visigòtica que enllaçaria amb el període alt medieval, documentat a l'ermita romànica de Santa Maria del Camí, que es troba a tocar de la vil·la. A l'interior d'aquesta ermita es conserva un cancell de marbre blanc decorat amb baixos relleus de palmes i volutes de tradició clarament visigoda, reaprofitat com a làpida sepulcral, pertanyent a Xixilo, filla del comte Guifré el Pilós. (Maurí, J., 1949: 30).

Els dos exemples esmentats esdevenen un model d'ocupació del territori característic de la romanització. Aquest model va experimentar canvis substancials a partir del període baix imperial, documentat arqueològicament a través de la reducció i la transformació de les *villae*. En aquest sentit voldríem insistir, una vegada més, en el fet que ni l'hàbitat de Granollers ni el de can Terrers foren abandonats totalment en aquesta fase.

Sant Genís de Tapioles esdevé un exemple diferent dels que s'han esmentat fins ara. Si bé presenta els seus orígens en l'etapa final del baix imperi, les seves característiques es corresponen

més amb l'etapa alt medieval, que va suposar canvis profunds en la societat i en el model de poblament, clarament diferenciat del de les *villae*. El procés de ruralització de la societat va donar lloc a la dispersió del poblament i a l'aparició de nous assentaments situats en zones més muntanyoses i de difícil accés, com és el cas que ens ocupa. Els orígens del jaciment de Sant Genís es remunten a l'època romana (segle iv), si bé, a diferència dels exemples esmentats abans, no presenta continuïtat d'hàbitat fins al final del segle vii, moment en què es construí un edifici destinat a ús agrícola. Aquest tipus d'assentament es trobaria situat entre les antigues vil·les romanes i els *mansi* del segle ix.

Un cop finalitzat l'estudi i l'anàlisi de totes les dades obtingudes durant l'excavació arqueològica podem destacar, en primer lloc, la singularitat de la segona fase d'ocupació del jaciment dins del seu entorn més immediat i la seva importància a Catalunya.

Dins del seu entorn immediat (el Vallès Oriental i el Maresme) és l'únic jaciment excavat, en part i

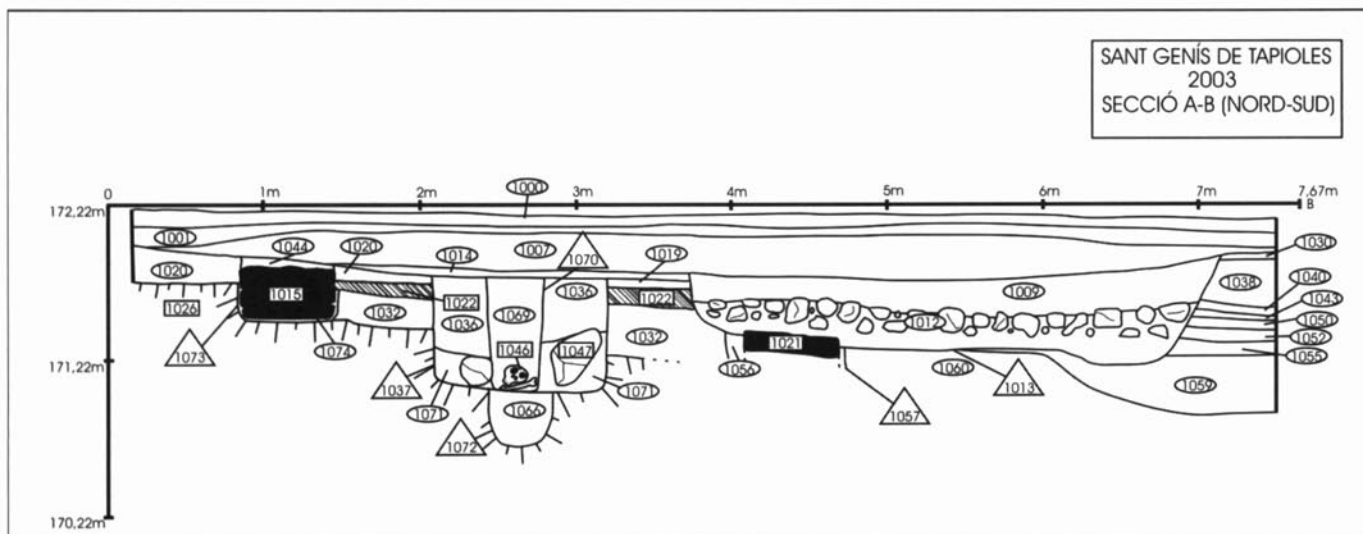
fins aquest moment, que ens dóna una fase d'ocupació datada entre el final del món tardoantic i l'inici del món medieval (final del segle vii i primera meitat del segle ix), per la qual cosa pensem que el desenvolupament d'un projecte de recerca arqueològica podria aportar dades molt interessants per al coneixement d'aquest període històric, encara molt poc estudiat al Vallès. En l'arqueologia catalana, Sant Genís passarà a formar part del petit grup de jaciments excavats, totalment o parcialment, datats dins d'aquest arc cronològic.

FASES D'OCUPACIÓ

En el jaciment de Sant Genís de Tapioles s'han pogut documentar tres fases d'ocupació molt ben diferenciades i una altra que correspondria a l'abandonament definitiu. La fase més antiga documentada és d'època romana baix imperial, en concret del segle iv, tal com s'ha esmentat anteriorment. D'aquesta fase només coneixem part d'una estructura negativa de grans dimensions i el posterior rebliment. La segona és una fase emmarcada entre el

Arqueòlegs durant l'excavació de la inhumació UE 1046. (Fotografia: ESTRATS SL)

Secció A-B (nord-sud). (Dibuix: Iván Salvadó i Jambrina, ESTRATS SL)

final del segle VII i la primera meitat del segle IX. A aquesta fase correspon una estructura habitacional que formaria part d'un edifici més complex. La tercera fase aniria de finals del segle IX al segle XII. A aquesta fase correspon la construcció de l'església de Sant Genís i uns enterraments associats a aquesta església. Finalment, una quarta fase correspondria al moment d'abandonament del jaciment (segle XIII).

Cal destacar la similitud cronològica i formal de les fases de Sant Genís amb el jaciment de can Paleta (Castellfollit del Boix, l'Anoia). En aquest jaciment, excavat sota la direcció de Jordina Sales durant els anys 1995-2000, s'han determinat tres possibles fases: la primera, sense estructures d'habitació conservades, datada entre els segles IV i V; la segona, corresponent a les estructures habitacionals localitzades, datada entre els segles VII i VIII i una última etapa, corresponent

als segles X i XI, de la qual no s'han documentat estructures (Enrich Hoja, J.; Enrich Hoja, J.; Sales Carbonell, J.; 2001: 10).

Fase romana baix imperial (segle IV)

Aquesta fase és la menys coneguda del jaciment; la manca d'estructures positives no va permetre obtenir dades suficients per plantejar la funció que devia desenvolupar. Únicament s'hi van documentar estrats arqueològics que proporcionaven béns mobles de tipologia romana, datats al segle IV. Aquests sediments omplien una estructura negativa excavada parcialment i de la qual es desconeix el perímetre i la secció.

Dels béns mobles documentats cal destacar la troballa de tres monedes de Constantí, dues aparegudes durant l'excavació dirigida per Esther Rodrigo (Actium SCP) (Rodrigo, E., 2003: 10) i una en la intervenció present.

Amb relació a la moneda apareguda durant la segona fase, l'estudi numismàtic ens ha permès precisar-ne la seva procedència, així com la cronologia. Es tracta d'un *nummus* de bronze de Constantí I el Gran, emès entre els anys 310-312, procedent de la seva *Londinium*.

Respecte al material ceràmic destaquem els diversos fragments d'àmfora africana, els de ceràmica africana de cuina (en particular dues vores: una d'Ostia III, 267 i una altra d'Ostia III, 332) i les produccions de T. S. africanes C i D. El conjunt d'aquests materials ens dona un marc cronològic situat al segle IV.

Els nivells romans no han estat exhaurits en aquesta intervenció, ja que en alguns llocs encara no s'ha arribat a nivells geològics. Caldrà esperar futures intervencions arqueològiques per poder obtenir noves dades sobre aquesta interessantíssima presència

romana a Vallgorguina, desconeguda fins a les actuacions recents al jaciment.

Fase de finals del segle VII a la primera meitat del segle IX

D'aquesta fase s'ha documentat una estructura habitacional formada per tres murs (U.E. 1015, 1021 i 1025), que delimiten dos àmbits (àmbits 1 i 2). Es tracta de dos àmbits que devien formar part d'un edifici més gran, del qual només coneixem la cantonada sud-est. Se'n desconeix la relació estructural i funcional amb altres possibles edificacions pròximes i cronològicament contemporànies.

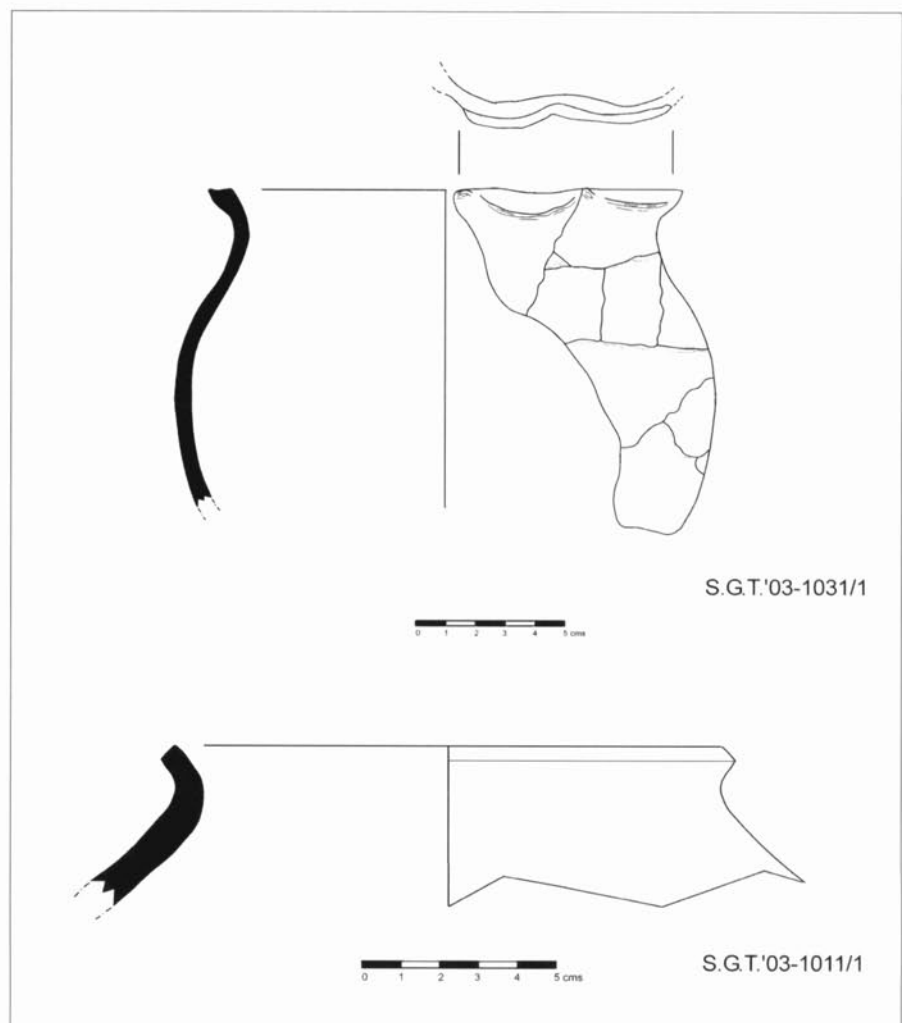
La teulada d'aquests dos àmbits era de tegula plana i els trams de mur conservats estaven construïts amb pedres sense treballar, amb la cara externa desbastada, lligades amb morter de calç molt degradat. En tots dos àmbits es va poder documentar el nivell de circulació. En l'àmbit 1, el paviment estava format per terra piconada, mentre que en l'àmbit 2 el constituïa el mateix sòl geològic. Aquesta diferència s'explica perquè l'àmbit 1 s'assemblava sobre nivells romans i els va ser necessari obtenir un nivell de circulació compacte.

La ceràmica associada a aquests àmbits presenta les característiques tipològiques i formals pròpies d'aquestes cronologies. Són produccions locals i una gran majoria corresponen a ceràmiques de cuina, la forma més típica de les quals és l'olla. Del conjunt de ceràmiques cal destacar uns fragments apareguts dins el que conformava una llar de foc

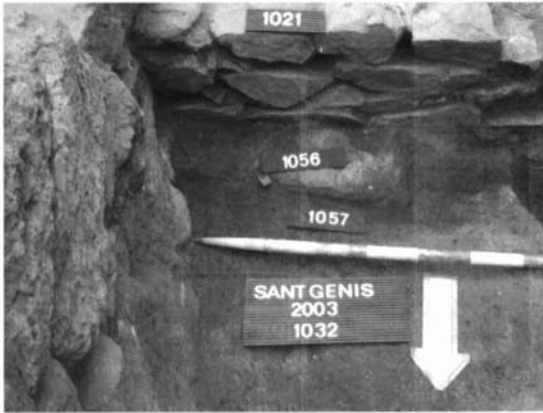

Mur que separa els àmbits 1 i 2 de l'edifici rural.
(Fotografia: Estrats SL)

Fragments de ceràmica recuperats durant la intervenció de l'any 2003.
(Dibuix: Estrats GPC, SL)

Rasa de fonamentació del mur UE 1021 abans de la seva excavació. (Fotografia: Estrats SL)

documentada a l'àmbit 1. Aquests fragments corresponen a una olla de cocción en atmosfera reduïda (Fig. 4. S.G.T.'03 - 1031/1). Es tracta de dos fragments de vora, la característica dels quals és la seva forma lobulada. Trobem paral·lels d'aquesta forma ceràmica a Vilaclara (Castellfollit del Boix, l'Anoia) (Enrich Hoja, J., Enrich Hoja, J., Sales Carbonell, J. 2001:10), a Can Paleta (Castellfollit del Boix, l'Anoia) (Enrich Hoja, J., Enrich Hoja, J., Sales Carbonell, J. 2001:9) i a la Solana (Cubelles, el Garraf) (López, A. i Fierro, J. 2001:6). En tots tres jaciments, les cronologies proposades van des del segle v al segle xi. En concret, a can Paleta es proposa per a aquestes ceràmiques una cronologia situada entre el final del segle VII i el segle VIII.

De l'àmbit 2 no tenim dades suficients per interpretar quin devia ser l'ús concret, ja que va ser excavat en una part molt petita.

Durant el transcurs de la intervenció arqueològica es van poder documentar les rases de fonamentació dels tres murs, i aquestes tallaven tota l'estratigrafia romana del segle IV. Per tant, l'edifici s'hauria construït en una data posterior a aquest segle.

A part de les relacions estratigràfiques, que ens proporcionen, per a aquesta segona fase del jaciment, un *terminus post quem* del segle IV i un *terminus ante quem* del 878, disposem de les datacions ceràmiques que ens ha proporcionat l'excavació dels àmbits 1 i 2. Aquestes ceràmiques ens donen un *terminus post quem* de finals del segle VII. Concretament, es tracta de ceràmiques que cal situar, com a mínim, en un moment posterior al final de les importacions de ceràmiques africanes. Aquestes hi van aparèixer de forma residual, concretament algun petit fragment d'àmfora i de comuna de cuina.

Els escassos elements documentats en aquesta segona fase permeten identificar les estructures com a part d'un edifici d'àmbit rural, més gran del que va ser excavat i que hauria perviscut entre el final del segle VII i la primera meitat del segle IX.

Fase alt medieval (de final del segle IX al segle XII)

D'aquesta fase conservem els tres murs de l'església i dos enterraments associats a aquest edifici religiós. De l'església es conserven, parcialment, els murs laterals, la façana principal i l'accés. És de planta rectangular i d'una sola nau. L'accés es troba a la façana oest, fet molt comú en els edificis religiosos de l'època. Des del punt de vista estructural, cal destacar l'existència d'un reforç a la cantonada nord-oest. Es tracta d'un petit mur de refonamentació, fet de pedres lligades amb morter de calç, que tenia per objectiu actuar com a falca; tenint en compte que l'església estava construïda sense cap mena de

Estructura construïda per reforçar la cantonada nord-est de l'església de Sant Genís. (Fotografia: Estrats SL)

fonamentació, no és estrany que construïssin aquest reforç en un dels punts més febles.

Els enterraments documentats, pertanyents a la sagrera, corresponen a dues tombes de cista. Una pertanyia a un nadó i l'altra a un individu adult. La tomba del nadó va ser documentada amb la seva coberta de tegula plana. L'individu es conservava en molt mal estat, ja que els ossos es desfeien al més mínim contacte. L'orientació de l'enterrament és EW (amb el cap situat a l'oest), com és comú en les inhumacions d'aquesta cronologia. Aquesta disposició dels sepulcres ve donada per una convicció religiosa: els morts esperen l'arribada del judici final i de la parusia, amb la mirada fixada a l'Orient (Muñoz, E., Marcos, J. i Serna, A. 1997: 11).

L'altra tomba documentada també és de cista, però amb encaix de banyera. Va ser construïda retallant tota l'estratigrafia fins a arribar al terreny geològic. L'orientació de la tomba és EW (amb el cap situat a l'oest). La tomba no conservava l'enterrament original, ja que va ser reutilitzada amb posterioritat i per tant, va ser buidada. La segona utilització retallava i aprofitava, en part, la tomba de cista preexistent. Aquesta pràctica va ser molt comuna durant els segles alt medievals. Les restes del difunt documentat en el segon moment corresponen a un individu adult, col·locat en posició de decúbit supí i amb els braços encreuats sobre el pubis. Aquest individu també es trobava en un estat de conservació força precari. El farciment de la tomba i de la seva reutilització

van donar abundant material ceràmic romà. Aquest fet s'explcaria si tenim en compte que gran part de la tomba retallava nivells romans i, per tant, la terra utilitzada en el farciment és la mateixa que es va extreure durant la construcció.

La datació aproximada d'aquests enterraments és força difícil de precisar. Seguint les tesis de M. Riu, les tombes de cista de planta quadrada són datables al final del segle XII i principi del XIII (Riu, M. 1981-1982). Segons les tesis de A. del Castillo, caldria datar-les entre el final del segle XI i el segle XIII (Muñoz, E., Marcos, J. i Serna, A. 1997:13). Per tant, la datació proposada per a aquests enterraments aniria del final del segle XI al final del segle XII, moment en què Sant Genís podria haver estat abandonat definitivament.

Tant documentalment com arqueològica, no hem pogut constatar, de moment, una perduració de l'església de Sant Genís més enllà del segle XII. L'última referència històrica que tenim de Sant Genís és de principi del segle XII i el poc material arqueològic recuperat tampoc ens permet donar una datació que vagi més enllà d'aquest segle. Aquest material correspon, la major part, a ceràmiques de cuina grolleres de coccio en atmosferes reduïdes i oxidades. Dins d'aquestes ceràmiques cal destacar la presència, a la U.E. 1011, estrat contemporani a la construcció de l'església, d'un fragment de vora d'olla amb el perfil del llavi rectilini i en forma d'S (fig. 4. S.G.T.'03 - 1011/1). Trobem paral·lels d'aquesta ceràmica a l'església de Sant Vi-

Individu UE 1046 un cop excavat.
(Fotografia: Estrats SL)

Tomba de cista de nadó amb la seva coberta de tègula plana.
(Fotografia: Estrats SL)

cenç de Rus (Castellar de N'Hug, el Berguedà), on es proposa una cronologia, com a mínim, per al conjunt ceràmic documentat, del segle VII (López, A. i Fierro, J. 2001: 2-3). Un altre paral·lel es troba a l'interior d'algunes sitges alt medievals del *castrum* d'Olèrdola (Olèrdola, l'Alt Penedès), reblertes al segle X (Bosch, J. M., Mestres, J., Molist, N., Senabre, M., Socias, J. 2002: 783-7).

Amb tot, tenint en compte la documentació escrita, l'estudi del material ceràmic recuperat i les relacions estratigràfiques, proposem, com a data de construcció de l'església de Sant Genís, la segona meitat del segle IX, i el seu abandó, en un moment indeterminat del segle XII.

Fase d'abandonament del jaciment

Dins d'aquesta fase, possiblement, podem incloure dues estructures negatives que retallen tota l'estratigrafia anterior. L'una té una forma ovalada en planta i està reblerta amb pedres, de les quals algunes podrien correspondre a l'església, en concret, alguns fragments de carreus de pedra calcària similars als utilitzats en la construcció dels brançals de la portada de l'edifici religiós. L'altra té una forma circular en planta i possiblement correspon a una estructura també reblerta en aquest període.

L'ús i la cronologia d'aquestes dues estructures no són del tot clars, però per les relacions estratigràfiques podem dir que es tracta de les estructures més modernes del jaciment. En la in-

tervenció dirigida per Esther Rodrigo també es van documentar un parell d'estructures negatives situades a l'interior de l'església, les quals van ser reblertes amb materials constructius procedents d'aquesta (Rodrigo, E., 2003: 12). El dubte que presenten aquestes estructures negatives és saber si en el moment de la seva construcció, Sant Genís encara funcionava com a lloc de culte, i per tant, van ser amortitzades durant el seu abandonament, o per contra, van ser construïdes i reblertes en un moment posterior.

CONCLUSIONS

Els resultats que s'exposen són, necessàriament, provisionals si ens atenem a les característiques de les intervencions arqueològiques portades a terme, i que han

consistit en l'excavació d'una superfície total d'uns 40 m². Caldrà futures excavacions en extensió per avançar i aprofundir en el coneixement d'aquest jaciment tan interessant. En primer lloc, cal destacar la localització de Sant Genís, del qual existien diverses referències documentals i bibliogràfiques però no se'n coneixia el paratge. En segon lloc, cal destacar l'existència d'estructures i nivells arqueològics pertanyents a etapes històriques diferenciades: la primera corresponent a l'època baix imperial (segle IV), la segona datada entre els segles VII-IX i la tercera corresponent a l'etapa compresa entre els segles IX i XII.

Un altre aspecte que cal destacar és que, tot i la perduració del jaciment en diferents moments d'ocupació al llarg dels segles esmentats, s'observa un canvi

Arqueòloga durant l'excavació del nadó. (Fotografia: Estrats SL)

significatiu relacionat amb la funcionalitat de l'assentament. Un canvi altament significatiu si ens atenem a la seva naturalesa: de ser un assentament de caràcter rural, durant les dues primeres etapes, esdevingué una església, un lloc sagrat, a la darrera etapa.

AGRAÏMENTS

Volem agrair a l'Ajuntament de Vallgorguina i de forma molt especial a la seva tècnica de cultura, Sílvia Garriga, el seu interès per portar a terme actuacions de recuperació del patrimoni històric del municipi; a Alberto López, arqueòleg del Servei Arquitectònic Local de la Diputació de Barcelona, a Marta Campo i Maria Clua, arqueòlogues del Gabinet Numismàtic de Catalunya, i a Mateu Riera, pel seu assessorament científic, i a Adriana Geladó, Aïda Alarcos, Albert Parada, Artur Agustí, Marcel Olivé, Mireia Crespo, Mónica Mercado, Pablo Martínez i Roberto González, equip d'Estrats SL, per la seva feina i constància en el treball.

BIBLIOGRAFIA

- A. V. (1986): «Sant Genís de Tapioles». *La Vall*, núm. 59, Vallgorguina.
- Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA): Arxiu del monestir de Sant Cugat del Vallès (AMSCV). Cartulari, doc. 3. / Fàbrega, 1995, Doc. 3.
- BANÚS I TORT, J.; BOSCH DE DORIA, M.; RODRIGO REQUENA, E. (2003): «Les restes arqueològiques de Sant Genís de Tapioles, Vallgorguina (el Vallès Oriental)». *Butlletí municipal de Vallgorguina*, Ajuntament de Vallgorguina, Vallgorguina.
- BARBANY, C. et al. (1996): *De la balma a la masia. L'hàbitat medieval i modern al Vallès Oriental*. 2 Treballs del MDG, Museu de Granollers, Granollers.
- BOSCH, J. M.; MESTRES, J.; MOLIST, N.; SENABRE, M. R.; SOCIAS, J. (2002): «Les sitges del sector 01. L'ocupació del Castrum Olerdula al segle X (Olèrdola, Alt Penedès)» a *Actes del II Congrés d'arqueologia medieval i moderna a Catalunya*, vol. II, edita ACRAM, Sant Cugat del Vallès.
- COLL, J. M.; ROIG, J. (1998): «L'antiguitat tardana al Vallès Oriental: algunes consideracions». *Lauro*, Revista del Museu de Granollers, núm. 14. Museu de Granollers, Granollers.
- ENRICH HOJA, J.; ENRICH HOJA, J.; PEDRAZA, L. (1995): *Vilaclara de Castellfollit del Boix (Bages)*, Arqueonoia edicions, Igualada.
- ENRICH HOJA, J.; ENRICH HOJA, J.; SALES CARBONELL, J. (2001): «Ceràmica tardorromana i altomedieval en la província de Barcelona. Siglos VII-X, II. Tres yacimientos del Anoia i el Bages (Barcelona)». *II Simposio de Arqueologia de Mérida. Ceràmicas tardorromanas y altomedievales en la Península Ibérica: ruptura y continuidad*. Mérida.
- ESTRADA, J. (1993): *Granollers a l'antiguitat*, Revista del Vallès, Tarafa Editora de Publicacions SL, Granollers.
- GARCIA, A. (1991): *El Vallès Oriental, mapa de la comarca*, E:1:75.000.
- Inventari de Patrimoni Arqueològic de Catalunya (IPAC)*: (revisió de l'any 1992), Generalitat de Catalunya.
- JÁRREGA, R. (1995): «Aproximació a l'estudi de l'antiguitat tardana al Vallès Oriental». *Limes, Revista d'Arqueologia*, núm. 4-5, CRAC, Cerdanyola.
- LÓPEZMULLOR, A.; FIERROMACÍA, J. (2001): «Cerámica tardorromana y altomedieval en la provincia de Barcelona. Siglos VII-X, "I. Cerámica de la provincia de Barcelona". II Simposio de Arqueologia de Mérida. Ceràmicas tardorromanas y altomedievales en la Península Ibérica: ruptura y continuidad. Mérida.
- MAURÍ, J. (1949): *Història de la Garriga*, Vol. I, Romargraf SA, Hospitalet de Llobregat.
- MUÑOZ, E.; MARCOS, J.; SERNA, A. (1997): *La excavación arqueológica de la necrópolis medieval de San Pedro de Escobedo*. Monografías Arqueológicas de Camargo núm. 1.
- RIU I RIU, M. (1981-1982): «Alguns costums funeraris de l'edat mitjana a Catalunya». *Necrópolis i sepultures medievals de Catalunya, Acta medievalia*, Annex 1. Barcelona..
- RODRIGO, E. (2003): *Excavació arqueològica al jaciment de Sant Genís de Tapioles*. Memòria científica, dipositada al Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya. (Inèdit).
- SALVADÓ, I.; ALARCOS, A. (2004): *Memòria de la intervenció arqueològica, d'adequació de l'entorn i consolidació d'estructures del jaciment de Sant Genís de Tapioles, municipi de Vallgorguina (Vallès Oriental)*. Del 5 al 21 de maig de 2003, Memòria científica, dipositada al Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya. (Inèdit.)
- TENAS, M.; VILA, L. (1997): «Vil·la romana de can Terrés. Projecte arqueològic». *Lauro*, Revista del Museu de Granollers, núm. 12. Museu de Granollers, Granollers.
- VILAGINÉS SEGURA, J. (1987): *La transició al feudalisme. Un cas original. El Vallès Oriental*. Estudis de Granollers i del Vallès Oriental, núm. 2, Ajuntament de Granollers, Granollers.